

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია
ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

დიუმა ალექსანდრ

დიუმა (Dumas) ალექსანდრ (მამა) (24. VII. 1802, ვილერ-კოტრე, ენის დეპარტ., - 5. XII. 1870, პიუი, ქვემო სენის დეპარტ.), ფრანგი მწერალი, დრამატურგი და პროზაიკოსი („მომხიბლავი მთხრობელი”, ასე უწოდებდა მას ო. ბალზაკი).

დ-ს პიესებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ფრანგული რომანტ. თეატრის ისტორიაში, ხოლო სათავგადასავლო და ისტ. რომანებს: „სამი მუშკეტერი” (1844), „ოცი წლის შემდეგ” (1845), „ვიკონტ დე ბრაჟელონი” (1848-50), „გრაფი მონტე-კრისტო” (1845-46), „დედოფლალი მარგო” (1845) და სხვ. მსოფლიო აღიარება ხვდა წილად.

ა. დიუმა

საქართველოში დ. სიცოცხლეშივე გახდა ცნობილი, მნიშვნელოვანნილად იმ ფაქტის გამოც, რომ მან საქართველოში იმოგზაურა და უშუალო ურთიერთობა ჰქონდა აქაურ საზოგადოებასთან. ჭერ კიდევ კავკასიისკენ გამომგზავრებამდე, 1858, თავის გაზ. „მონტე-კრისტოში” გამოაქვეყნა ე. წ. „საუბრები”, რითაც მკითხველს აცნობდა თავის განმრახვას, ნახოს კლდე კავკასიაში, სადაც მიჰაჯვული იყო პრომეთე, და პირადად შეხვდეს შამილს.

განზრახვა იმავე წელს შეასრულა, 23 ნოემბრი. ჩამოვიდა საქართველოში და 1859 წ. 11 იანვრამდე დარჩა. საქართველოში ნანახი, განცდილი და გაგონილი შთამბეჭდავად აღწერა თავის ცნობილ წიგნში „კავკასია, მოგზაურობის შთამბეჭდილებანი“. დას ჩამოსვლისთანავე ჟურნ. „ცისკარში“ გამოქვეყნდა ფრანგი „უნარჩინებულესი მწერლის“, „მთელს ხმელეთზე გამოჩენილი მწერლის“ ჩამოსვლის ცნობა. ამასთან, რედაქცია მკითხველს აღუთქვამდა მისი „გრაფი მონტეკრისტოს“ თარგმანის დაბეჭდვას უახლოეს დროში.

დამ-თითქმის მთელი საქართველო მოიარა: იყო ქართლში, კახეთში, იმერეთში, სამეგრელოში, დიდხანს გაჩერდა თბილისში, ქუთაისსა და ფოთში. შეხვდა იმ დროის გამოჩენილ მოღვაწეებს, მწერლებს, უშუალოდ გაეცნო ხალხს, მის ადათ-წესებს, ჩვეულებებს. დ. წერდა, რომ მოხვდა ნამდვილ „ქართულ სამოთხეში“. თუმცა მწერალი თავიდანვე აფრთხილებდა მკითხველს, რომ მისი წიგნი მოგზაურის შთამბეჭდილებებს გადმოგვცემს, მაგრამ აშკარად ჩანს, რომ მას პქონდა სათანადო ისტ.-გეოგრ.- ეთნოგრ. ცოდნა, იცნობდა როგორც ანტ. ხანის, ისე ევრ. მოგზაურებისა და მწერლების თხზულებებს საქართვ. შესახებ. კავკასიაში მოგზაურობისას იგი განსაკუთრებულ ინტერესს იჩენდა საქართვ. გმირული წარსულის, ომების, ერის რჩეული პიროვნებებისა თუ ისტ. ძეგლების მიმართ და მათ შესახებ მკითხველს წიგნში ვრცლად და დაწვრილებით მოუთხრობდა. თამარ მეფის შესახებ მისი ნაამბობი ბუნდოვანია და ლეგენდის საზღვრებს არ სცილდება. წიგნში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი თბილისს. ალბათ, არ მოიძებნება მაშინდელი თბილისის თეატრის უკეთესი აღწერა, ვიდრე დამ-დაგვიტოვა: „ეს თეატრი ერთ-ერთი საუკეთესოა მთელ დედამიწის ზურგზე“, - წერს იგი და დაწვრილებით აღწერს შენობას, სცენას, მსახიობთა ჩაცმულობას. მეტად საყურადღებოა მისი აზრი ქართ. სიმღერების შესახებაც. დ. აღფრთოვანებულია ქართველების, მამაკაცებისა და, განსაკუთრებით, ქალების სილამაზით. ნაწარმოებში წარმოდგენილია მდიდარი გალერეა ცოცხალი პორტრეტებისა. დ. ამტკიცებს - ქართველები რაინდული ბუნების, გულუხვი და ხელგაშლილი ხალხიაო, და საამისოდ მრავალი ფაქტი მოჰყავს. მის თვალს არ გამოჰყარვია არათუ რაიმე მნიშვნელოვანი, არამედ წვრილმანი ამბებიც კი. წიგნში საუკეთესოა ბუნების უშუალო და ემოციური აღწერა. დას განსაკუთრებით ხიბლავს უჩვეულო, ეგზოტიკური ამბები, სურს ევრ. მკითხველი გააკვირვოს ფანტასტიკური ეპიზოდებით.

დ. საგანგებოდ მიიწვიეს ჟურნ. „ცისკრის“ რედაქციაში და გაუმართეს ვახშამი, რ-საც ესწრებოდა იმ დროის რჩეული საზ-ბა. საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ დას სტუმრობასთან დაკავშირებით ჟურნალის რედაქტორის ი. კერესელიძის ნაამბობი ა. წერეთელმა ჩართო თავის „ჩემს თავგადასავალში“.

წიგნში დ. ხშირად იყენებს ქართ. სიტყვებს, გამოთქმებს, სახელებს ფრანგულადაც განმარტავს. ერთიანად „კავკასია“ დიდი ინტერესით იკითხება და შეიცავს ბევრ ფრიად

საყურადღებო ცნობას. წიგნი ქართულად რამდენჯერმე გამოიცა. საქართველოში დ-ს ნაწარმოებების თარგმნა მწერლის სიცოცხლეშივე დაიწყო.

დღეს ქართულად თარგმნილია მისი თითქმის ყველა საუკეთესო რომანი. რუსეთსა და კავკასიაში მოგზაურობის დროს დ-ს თან ახლდა ფრანგი მხატვარი მუანე, რ-მაც მრავალი საინტერესო ჩანახატი გააკეთა. თბილისში ყოფნისას დ. ცხოვრობდა ახლანდელი საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის მახლობლად მდებარე ზუბალაშვილის სახლში.

თხ8.: OEuvres complètes, v. 1-301, P., [1846-68]; Théâtre complet, v. 1-15, P., 1863-74; Издр. соч., т. 1-8, Л., 1928-29; სამი მუშკეტერი, თბ., 1960; გრაფი მონტე კრისტო, ნაწ. 1-2, თბ., 1962; კავკასია (წინასიტყვ. ა. განერელიასი), თბ., 1964.

ლიტ.: ფ ა ნ ჩ უ ლ ი ძ ე დ., ალექსანდრე დიუმა საქართველოში, წგ.: ქართულ-ფრანგული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიისათვის, თბ., 1969.

გ. ბუაჩიძე
